

Πως συντελείται η Αλλαγή στα Πανεπιστήμια

Του ΔΗΜΗΤΡΗ ΡΟΚΟΥ

1. Ιδεολογικές βάσεις και πλαίσιο της αλλαγής στα Πανεπιστήμια στην Ελλάδα

Βασικός άξονας της πολιτικής που ακολουθείται απ' την Κυβέρνηση της Αλλαγής, που πρόκυψε απ' τις εκλογές του Οκτωβρίου του 1981, είναι, ότι η Παιδεία είναι κοινωνικό αγαθό και δικαίωμα κάθε πολίτη, αλλά και υποχρέωση της Πολιτείας. Κυρίαρχη επιλογή των κοινωνικών δυνάμεων που βρίσκονται σήμερα στην εξουσία, είναι ότι η δημοκρατική Παιδεία πρέπει να συμβάλει στην κατεύθυνση ολόπλευρης αξιοποίησης του ανθρώπινου δυναμικού και των φυσικών πόρων της χώρας μας, σε μια διαδικασία εθνικά ανεξάρτητης, σύμμετρης και αυτοδύναμης οικονομικής, κοινωνικής, τεχνολογικής και πολιτιστικής ανάπτυξης με δημοκρατικό προγραμματισμό, συμμετοχή, αποκέντρωση, κοινωνικοποίηση κι αυτοδιαχείριση.

Γι' αυτό η Παιδεία αντικειμενικά αποτελεί θεμέλιο της Κοινωνικής Αλλαγής. Έτσι το ενδιαφέρον της πολιτείας κεντρώθηκε στα νιάτα μας, αλλά και σε κάθε εργαζόμενο που αποτελούν αντικειμενικά τους πρωταγωνιστές των κοινωνικών εξελίξεων, με πρώτο στόχο την εξασφάλιση ίσων ευκαιριών προσπέλασης στη μόρφωση, πάντα με ανοιχτές, αντικειμενικές κι αξιοκρατικές διαδικασίες, σε κάθε γωνιά της πατρίδας μας, και οποτεδήποτε θα το επιθυμήσουν, ή θα αισθανθούν ώριμοι για περισσότερη, ειδικότερη, ή διαφορετική, θεωρητική ή πρακτική εκπαίδευση, που θα ταιριάζει στα ενδιαφέροντα, τα ταλέντα, τις δεξιότητες και τις ιδιαίτερες ανάγκες τους.

Για πρώτη φορά θεσμικά και πρακτικά στην καθημερινή ζωή, αναγνωρίζονται και κατοχυρώνονται στην πατρίδα μας, η κοινωνική σημασία κι αξία της εργασίας, η ισοτιμία της δουλειάς του μυαλού και του χεριού, κι η αναγκαιότητα δημιουργικής σύνθεσης θεωρίας και πράξης, για να σταματήσει επιτέλους ο αδιέξοδος κι αναγκαστικός μονόδρομος επιδίωξης «ανωτάτων σπουδών» ακόμα κι από νέους μας που έχουν άλλα ταλέντα και δεξιότητες, μόνο και μόνο γιατί μέχρι σήμερα οι

ιδεολογικοί μηχανισμοί της άρχουσας τάξης είχαν καθορίσει την πέρα από κλίσεις κι ανάγκες θεωρητική εκπαίδευση, ως τον κυρίαρχο, αναγκαστικό και μόνο «αγωγό» κοινωνικής και ταξικής ανέλιξης.

Στην κατεύθυνση αυτή αναπτύχθηκε ο Σχολικός Επαγγελματικός Προσανατολισμός σε τρεις τάξεις της Μέσης Εκπαίδευσης και σε ηλικίες κρίσιμων επιλογών, ενώ παράλληλα σχεδιάζονται κι υλοποιούνται μέσα απ' τα μέσα μαζικής επικοινωνίας ειδικά προγράμματα επαγγελματικού προσανατολισμού για γονείς και παιδιά, που δίνουν αξιόπιστη κι ολοκληρωμένη πληροφόρηση, όχι μόνο για τις συγκεκριμένες σπουδές κι επαγγέλματα και τις δεξιότητες που απαιτούν απ' τους νέους που θα τα ακολουθήσουν, αλλά το κυριότερο για τις ανάγκες της παραγωγής στα πλαίσια του Δημοκρατικού Προγραμματισμού και των κατευθύνσεων του Πενταετούς Προγράμματος Ανάπτυξης, και τις συγκεκριμένες οικονομικές και επαγγελματικές συνθήκες (αμοιβές, απασχόληση, ανεργία κλπ.) σε κάθε τομέα.

Ταυτόχρονα με την κατάργηση των Πανελλήνιων εξετάσεων απ' το Γυμνάσιο στο Λύκειο, με τον επαναπροσανατολισμό και τη σταδιακή βελτίωση κι ανάπτυξη της Τεχνικής Επαγγελματικής Εκπαίδευσης που ολοκληρώθηκε σε πρώτη φάση θεσμικά μέσα στο 1983, και με την αναγνώριση του κοινωνικά ισότιμου ρόλου, της ουσιαστικής, πρακτικής κι εφαρμοσμένης τεχνικής επαγγελματικής κατάρτισης, στην κατάκτηση της τεχνολογικής αυτοδυναμίας της χώρας μας στο συγκεκριμένο επίπεδο ανάπτυξης της, διαμορφώνονται οι προϋποθέσεις κι η υλική βάση, για μια ιδεολογική επανεκτίμηση των μέχρι πριν δύο χρόνια εξαναγκασμένων τάσεων και συμπεριφορών των νέων μας, που όταν δεν μπορούσαν να βρουν μια θέση, σε μια οποιαδήποτε σχολή στον τόπο μας, παίρνανε σε μεγάλα ποσοστά το μονόδρομο της φοιτητικής προσφυγιάς, σπουδάζοντας σε αμφίβολης πολλές φορές ποιότητας σχολές του εξωτερικού και πυκνώνοντας μετά τις τάξεις των ανέργων κι αχρείαστων «πτυχιούχων». (Το 1981 υπήρχαν 45.000 Έλληνες φοιτητές στο εξωτερικό κι η σχετική εξαγωγή συναλλάγματος έφθανε τα 140.000.000 \$).

Τα συγκεκριμένα μέτρα που πάρθηκαν στον τομέα της Παιδείας τα δύο τελευταία χρόνια, εναρμονίζονται μεταξύ τους και συγκροτούν μια ενιαία πολιτική δυναμικού κοινωνικού μετασχηματισμού, η οποία αλληλεπιδρά δημιουργικά, συμπληρώνει, ολοκληρώνει και γονιμοποιεί μακροπρόθεσμα:

1. Τα μέτρα για τον εκδημοκρατισμό, τον εκσυγχρονισμό και την αποκέντρωση της Δημόσιας Διοίκησης, που υλοποιεί το υπουργείο Προεδρίας (ανάμεσα σ' αυτά ο

νόμος για τις προσλήψεις στο δημόσιο τομέα, με επετηρίδες σε κάθε νομό, με αδιάβλητα κι αντικειμενικά κριτήρια, με βασικό κριτήριο την εντοπιότητα κλπ.).

2. Τα μέτρα για την ουσιαστικοποίηση κι ανάπτυξη του θεσμού της Τοπικής Αυτοδιοίκησης, της λαϊκής συμμετοχής και της εθνικής συμφιλίωσης που υλοποιεί το υπουργείο Εσωτερικών.
3. Τα γενικότερα μέτρα για το σταμάτημα του κατήφορου της οικονομίας μας, για την αύξηση της παραγωγής και τη βελτίωση της παραγωγικότητας, για την διαμόρφωση συνθηκών ανάπτυξης νέων παραγωγικών σχέσεων που να προωθούν και να στηρίζουν: λαϊκές, συμμετοχικές πρωτοβουλίες κοινωνικοποίησης κι αυτοδιαχείρισης, συλλογικές δραστηριότητες (συνεταιρισμούς, δημοτικές, κοινοτικές και μικτές επιχειρήσεις κλπ.) διαδικασίες κοινωνικού ελέγχου κι εποπτείας του δημόσιου κι ιδιωτικού τομέα με υπεύθυνη κι ουσιαστική τη συμμετοχή των εργαζομένων κλπ. Ένα απ' τα πιο βασικά, δομικής σημασίας μέτρα στον τομέα της Παιδείας ήταν:

Η σύνταξη, ψήφιση κι υλοποίηση του νόμου 1268/82 για τη δομή και λειτουργία των ΑΕΙ:

- που βάζει οριστικά τέρμα στη φεουδαρχία με την κατάργηση της «έδρας» και τη δημιουργία των Τμημάτων,
- που κατοχυρώνει την πλήρη αυτοδιοίκηση κι αυτοδιαχείριση των Πανεπιστημίων με ουσιαστική κι υπεύθυνη συμμετοχή όλων των φορέων της πανεπιστημιακής κοινότητας, στη διδασκαλία, την έρευνα και τη διοίκηση,
- που κατοχυρώνει και διασφαλίζει τη δημοκρατία σ' όλα τα Πανεπιστημιακά όργανα, το πανεπιστημιακό άσυλο, την ελευθερία διακίνησης των ιδεών, και τον πλουραλισμό στα Πανεπιστήμια μας,
- που εξασφαλίζει σε εθνικό επίπεδο τον απαραίτητο ακαδημαϊκό και κοινωνικό έλεγχο των Πανεπιστημίων μέσω της λειτουργίας της Εθνικής Ακαδημίας Γραμμάτων κι Επιστημών και του Εθνικού Συμβουλίου Ανώτατης Παιδείας,
- που δημιουργεί συνθήκες για το ζωντάνεμα των Πανεπιστημίων μας, για δημιουργική δουλειά των φοιτητών μας σε θέματα που δένονται με τις αναπτυξιακές ανάγκες του τόπου μας,
- που θεσμοθετεί για πρώτη φορά στην Ελλάδα την έρευνα μας και τις μεταπτυχιακές σπουδές κλπ.

Απ' τον Ιούλιο του 1982 που ισχύει ο νέος δημοκρατικός Νόμος για τα πανεπιστήμια, δάσκαλοι και φοιτητές κι οι άλλοι εργαζόμενοι κατακτούμε (όχι

βέβαια χωρίς δυσκολίες, κι επηρεασμούς απ' τις παλιές πολώσεις κι αντιθέσεις που κυριαρχούσαν στην Ανώτατη Παιδεία στην Ελλάδα για πενήντα χρόνια), μια νέα ποιότητα δημιουργικής κι ισότιμης συνεργασίας.

Μέχρι σήμερα, και παρά τις αντικειμενικές δυσχέρειες της μετάβασης απ' το παλιό στο καινούργιο, αλλά και την αναμενόμενη, κι αναπόφευκτη σκληρή αντίδραση του παλιού καθηγητικού κατεστημένου και των συντηρητικών κοινωνικών δυνάμεων, που 'θελαν το Πανεπιστήμιο, έξω απ' την κοινότητα και τις ανάγκες της και ξεκομμένο απ' τους αγώνες του λαού μας για εθνική ανεξαρτησία και κοινωνική πρόοδο, έχουν συγκροτηθεί όλα τα νέα πανεπιστημιακά όργανα, έχουν διαμορφωθεί κι αποφασισθεί με ουσιαστική τη συμμετοχή των φοιτητών νέα προγράμματα και περιεχόμενα σπουδών, σε όλα τα τμήματα και τους τομείς, συνδέθηκαν όλα τα παλιά πανεπιστήμια αλλά και τα νέα που ιδρύονται (Πανεπιστήμιο ου Αιγαίου, Ιόνιο Πανεπιστήμιο και Πανεπιστήμιο της Θεσσαλίας), με την περιφέρεια και τις ανάγκες της για σύμμετρη αυτοδύναμη κι αποκεντρωμένη ανάπτυξη, και ξεκινάει μια ουσιαστική προσπάθεια με την ίδρυση του Αττικού Πανεπιστημίου που αναμένεται να πραγματοποιηθεί μέσα στο 1984, για τη συστηματική διεπιστημονική θεώρηση και μεθοδολογική προσέγγιση των ιδιαίτερα πολύπλοκων σημερινών κοινωνικών προβλημάτων της τεχνολογίας και της ανάπτυξης.

2. Το Εθνικό Συμβούλιο Ανώτατης Παιδείας

Στα πλαίσια του Νόμου 1268/82, η συγκρότηση και η έναρξη λειτουργίας του Εθνικού Συμβουλίου Ανώτατης Παιδείας αποτελεί σημαντικό βήμα ιδιαίτερης σημασίας στην κατεύθυνση της υλοποίησης της αρχής της λαϊκής συμμετοχής και του δημοκρατικού προγραμματισμού σε ένα κρίσιμο τομέα για την πορεία της ανώτατης παιδείας στη χώρα μας.

Η θεσμοθέτηση ενός οργάνου κοινωνικού ελέγχου όπως είναι το ΕΣΑΠ αποτελούσε θέση και ταυτόχρονα σταθερό αγωνιστικό στόχο των προοδευτικών δυνάμεων, μέσα κι έξω από τα πανεπιστήμια, για περισσότερα από είκοσι χρόνια.

Στο ΕΣΑΠ συμμετέχουν ισότιμα εκπρόσωποι της Κυβέρνησης και των Πολιτικών Κομμάτων, της Τοπικής Αυτοδιοίκησης, των κοινωνικών φορέων, των φορέων των επιστημόνων και των εργαζομένων, όλοι οι πρυτάνεις των ΑΕΙ και εκπρόσωποι των φοιτητών και των παραγωγικών τάξεων.

Η αντιπροσωπευτική αυτή σύνθεση του ΕΣΑΠ εξασφαλίζει αντικειμενικά τις προϋποθέσεις για σφαιρική αλλά και ολόπλευρη προσέγγιση όλων των σχετικών προβλημάτων.

Η ουσιαστικοποίηση όμως της λειτουργίας του ΕΣΑΠ είναι αντικειμενικά συνάρτηση του βαθμού στον οποίο οι φορείς που συμμετέχουν ανταποκρίνονται στις ευθύνες που τους έχουν ανατεθεί από την Πολιτεία. Αυτό απαιτεί εμβάθυνση στα προβλήματα, συστηματική ανάλυση τους και δημιουργική αξιοποίηση της επιστημονικής και κοινωνικής πείρας των πολιτικών, κοινωνικών και πανεπιστημιακών φορέων που το συγκροτούν.

Το ΕΣΑΠ είναι ένας θεσμός με τον οποίο δοκιμάζεται σε συνθήκες πράξης η λαϊκή συμμετοχή. Οι φορείς που συμμετέχουν στο ΕΣΑΠ καλούνται να παίξουν υπεύθυνο κι ενεργό ρόλο στο καίριο θέμα του σχεδιασμού, της οργάνωσης και της λειτουργίας της ανώτατης παιδείας στη χώρα μας και της σύνδεσής της με την παραγωγή, στα πλαίσια της βασικής πολιτικής επιλογής για το χτίσιμο ενός σύγχρονου και δημοκρατικού πανεπιστημίου που θα 'ναι δεμένο με τα συμφέροντα του λαού και που θα υπηρετεί την ανάγκη για εθνικά ανεξάρτητη, σύμμετρη και αυτοδύναμη οικονομική, κοινωνική, τεχνολογική και πολιτιστική ανάπτυξη του τόπου.

Η όλη λειτουργία του ΕΣΑΠ βασίζεται στον ανοιχτό, γόνιμο και δημοκρατικό διάλογο, στην αναγκαιότητα για συστηματική μελέτη και για υπεύθυνη τεκμηρίωση των προτάσεων, στη σταθερή επιδίωξη για δημιουργική σύνθεση των επιμέρους απόψεων και στην προσπάθεια για τη μεγαλύτερη δυνατή αποκέντρωση των δραστηριοτήτων του.

Στην κατεύθυνση αυτή θα πρέπει να επισημανθεί, ότι η πράξη και συγκεκριμένα, οι ομόφωνες αποφάσεις των τριών πρώτων συνεδριάσεων του Εθνικού Συμβουλίου Ανώτατης Παιδείας, επιβεβαίωσαν με τον καλύτερο τρόπο τη διάθεση όλων των φορέων του να συμβάλλουν θετικά στην εκπλήρωση της αποστολής του.

Γιατί η ισότιμη συμμετοχή τους στη λειτουργία του έχει ως σκοπό να φωτίζεται από όλες τις δυνατές πλευρές, υπεύθυνα, το κάθε αντικείμενο και να πλαταίνει και να ολοκληρώνεται ο σχετικός επιστημονικός, κοινωνικός και πολιτικός προβληματισμός. Είναι αναγκαίο συνεπώς η συνεισφορά του κάθε φορέα, για τη διαμόρφωση της κάθε φορά, σωστής επιστημονικά και κοινωνικά και πολιτικά, απόφασης. Η δημιουργική και συμπληρωματική λειτουργία όλων των φορέων για κάθε πρόβλημα αποτελεί την εγγύηση για την εκπλήρωση του σκοπού του ΕΣΑΠ.

Ταυτόχρονα η δράση του ΕΣΑΠ αναπτύσσεται αποκεντρωμένα, γεγονός που εξασφαλίζει τον μέγιστο βαθμό αποτελεσματικότητας του οργάνου. Στα πλαίσια αυτά, τα εκτός Αθήνας ΑΕΙ και μέλη του ΕΣΑΠ, αποτελούν τη βάση για τη συγκρότηση πυρήνων γόνιμης και δημιουργικής δουλειάς στην περιφέρεια, με την ενεργή συμμετοχή όλων των αρμόδιων φορέων που δραστηριοποιούνται σε περιφερειακό και τοπικό επίπεδο.

Με τη θεσμοθέτηση του ΕΣΑΠ η Κυβέρνηση της Αλλαγής έχει αναθέσει ένα σημαντικό μέρος των ευθυνών για τη σύνδεση της ανώτατης παιδείας μας με τις ανάγκες και την ανάπτυξη της πατρίδας μας στα μέλη της πανεπιστημιακής κοινότητας και τους κοινωνικούς φορείς στο σύνολό τους.

Έτσι η επιτυχία του ΕΣΑΠ μετρά σε κάθε στιγμή και εκφράζει, όχι μόνο την ευθύνη και την ουσιαστικότητα της συμβολής των φορέων που συμμετέχουν σ' αυτό, αλλά, και το κυριότερο, το βαθμό της συνολικής συλλογικής τους θέλησης να εισηγούνται στην Κυβέρνηση υπεύθυνα και τεκμηριωμένα, συγκεκριμένες, θετικές και σύμφωνες με το συμφέρον του κοινωνικού συνόλου λύσεις.